

LES DARRERES OPOSICIONS A MESTRE DE CAPELLA DEL SEGLE XVIII A LA CATEDRAL METROPOLITANA DE VALÈNCIA

Ramón Ramírez y Beneyto
Universidad Católica de Valencia “San Vicente Mártir”

L'oposició era el mètode utilitzat tradicionalment per a seleccionar els aspirants a les capelles de música. Tots els components (ministrers instrumentistes, capellans cantors, organistes i, per descomptat, els mestres de capella) s'havien de sotmetre a uns exercicis ben durs mitjançant els quals els capítols triaven les persones que consideraven més idònies per a cobrir cada plaça.

El dia 1 de juny de 1793¹ (ACCV, 320: 108-110) el prevere D. Francisco Morera va demanar a D. Francisco Tabares d'Ulloa –canonge encarregat de la capella aqueix any– que traslladara a l'Il·lm. capítol la petició perquè li fóra concedida la jubilació de mestre de la capella, càrrec que ja feia vint-i-nou anys que exercia, des que aprovara les oposicions l'any 1768; no debades, patia una llarga malaltia que li impedia continuar exercint les funcions de l'ofici. De fet, des del dia setze del mes anterior era mossén Abella, capellà cantor de la capella, qui havia assumit els assumptes del mestre i el substituïa en totes les ocupacions, incloses, també, la cura i la manutenció dels infantets.

(...) En dicho día el Ilmo. Cabildo acordó que a Msn. Josef Abella contrato de la precedente Iglesia se le den 100 L. de gratificación por el trabajo que ha suportado en cuidar y instruir á los seis Infantillos desde el día 16 de Mayo próximo pasado, en que por Deliberación del mismo día se pusieron a su cargo, durante la enfermedad jubilación y vacante de D. Francisco Morera Maestro de Capilla, hasta el día 26 de Noviembre de este año, en que tomó punto de residencia D. Joseph Pons... (ACCV, 320: 157-158).

¹ Segons consta als llibres d'actes capitulars de la Catedral Metropolitana de València (a partir d'ara, ACCV).

El capítol va atendre la súplica del prevere, i tal com havia fet altres vegades, després d'haver estudiat el comportament que havia mantingut al llarg dels anys que va estar prestant el seus serveis, va decidir que s'assignaren 300 lliures anuals de pensió vitalícia més les 63 lliures per la capellania de contrabaix que corresponia al mestre² a més de les distribucions del cor i la porció de la capella de música que s'acostumava donar als músics jubilats, una quantitat idèntica a la que li havia atorgat com a jubilació al mestre Joseph Pradas quaranta-sis anys abans, el 22 de febrer de 1747.

(...) cuia jubilación es la misma que el Ilmo. Cabildo concedió el 22 de Febrero 1.747 a Msn. Joseph Pradas Maestro de Capilla que fue de esta Santa Iglesia (ACCV, 320: 108-110).

En la reunió capitular immediata, celebrada el dia 8 del mateix mes, el canonge D. Francisco Tabares –novament complint amb el càrrec que li corresponia– va exposar al capítol la necessitat d'augmentar els emoluments que percebia el mestre, com a mostra de la importància i la dignitat de la plaça i pel fet que era la principal de la capella,³ a més de la pujada dels preus dels aliments necessaris per als infantets,⁴ que, com sabem, també corresponia al mestre mantenir. Així ho va entendre el capítol, i després dels motius exposats pel senyor Tabares va aprovar que s'augmentara el salari del mestre en 93 lliures anuals, que serien ja per a qui cobrira la vacant creada amb la jubilació de Morera⁵. A més, es va acordar també que quan morira Morera se li afegiren les 63 lliures per la capellania de contrabaix –que, com hem vist, anava associada al càrrec– la qual se li havia concedit com a complement a la jubilació.

En dicho día el Señor Canónigo D. Francisco Tabares de Ulloa encargado por el Ilmo. Cabildo para ver si se le podía aumentar el salario al que se nombrase Maestro de Capilla

² L'import d'aquesta capellania s'afegia al sou del mestre per tal d'ocupar-se de la còpia i el manteniment dels papers de música.

³ De fet, la capella de música de la catedral valenciana era considerada –per tradició– una de les més importants i afamades del país.

⁴ Conseqüència dels moments difícils que patia tot el continent als tombants de segle.

⁵ Les 93 lliures s'assumeixen repartides entre diferents administracions, com era habitual en la comptabilitat del capítol: 13 lliures de l'Administració del Sr. Ponbons, 30 lliures de l'Administració del Sr. Tapia, 30 lliures de l'Administració de l'Almoïna i 20 de l'Administració del Sr. Milà. Evidentment, és una prova més de com és de complicat aquest entramat de comptes diferenciats, si tenim present que cada acord que s'adopta pel capítol –de tota mena, no sols econòmic– s'assumeix i es manté exactament igual, sense la més mínima variació durant anys i anys; fins i tot, arriba a sobrepassar les persones afectades per aqueixos canvis i el successor hereta el lloc exactament en les mateixes condicions i càrregues, sense obtenir cap modificació. El capítol s'aferra fortament a les tradicions. Aconseguir un canvi de comportament, per petit que siga, requereix motius realment ben importants, i sempre se sotmetrà a la voluntat de la junta de canonges, la qual estudiarà tot el procés històric d'aqueix tema abans de prendre una decisió.

cuia Plaza se hallava vacante por jubilación hecha en el día primero de los corrientes à D. Francisco Morera, hizo presente ser digna dicha plaza por ser la principal de la Capilla, y tener que mantener y alimentar à los seis infantillos, que tiene la Iglesia, el que se le dotase con más emolumentos, que hasta ahora ha tenido, por haver subido mucho de precio todos los víveres... (ACCV, 320: 111-113).

Però, al contrari del que era d'esperar, no es van publicar immediatament els edictes anunciadors de la vacant produïda –que és com s'acostumava a fer–, sinó que es va ajornar la decisió un mes, perquè el capítol poguera estudiar-ho i decidir el procediment que se seguiria.

(...) se acordó que en atención de haver sido convocado el Ilmo. Cabildo para resolver sobre si se pondrán ô no edictos à la Plaza de Maestro de Capilla vacante por jubilación de D. Francisco Morera y después de un maduro examen, y expuestos todos los motivos que inclinavan à uno y otro extremo, y vistos todos los exemplares antiguos que se hallan relativos à la Plaza, y metodo que se observó en la Última provisión hecha por concurso, pareció al Ilmo. Cabildo suspender la actual vacante por espacio de un Mes, y en el interin tomar informe de todos los que se presenten pretendientes al referido Magisterio para que en vista de lo que informe el Sr. Canónigo Maestro de Capilla, tomar el Ilmo. Cabildo la última determinación en este particular, y proveher la Plaza del modo que le parezca más conveniente (ACCV, 320: 119).

I així va ocórrer en la junta capitular del mes següent. El dia 17 d'agost s'havia convocat el capítol expressament per a debatre aquesta qüestió. Després d'haver estudiat tots els particulars al respecte, es va decidir per unanimitat que s'expediren els edictes de la convocatòria, i s'especificà que els opositors havien d'enviar una obra treballada per ells mateixos –jurant-ho que així era– la qual seria jutjada pel tribunal que el capítol considerara adient designar. Perquè s'encarregara de triar els jutges que havien de decidir sobre l'aspecte musical, se li donà una comissió a D. Francisco Tabares. En la convocatòria es deixà, a més, molt clar que no sols es valorarien els aspectes tècnics musicals de la composició; atés que el mestre havia d'assumir l'educació dels infantets, es pretenia concedir la plaça a la persona que es considerara més idònia quant als valors cristians i educacionals que havia d'inculcar-los i que demostrara uns bons costums, de manera que fóra capaç de mantenir l'harmonia i la unió necessàries per a un funcionament correcte entre els membres de la capella.

(...) habiendo oido sobre el particular lo expuesto por el Sr. Canónigo D. Francisco Tabares de Ulloa Maestro de Capilla, y después de haver conferenciado sobre el asunto todo lo que podía ser más útil para la provisión de la plaza que se halla vacante, el Ilmo. Cabildo por votos secretos nemine discrepante dispensó los edictos de la convocatoria a la oposición de dicha Plaza y se mandó que [a] todos los pretendientes del Magisterio cuios memoriales se hallan archivados se les escriba para que remita cada uno de ellos una obra

trabajada por si mismo acreditándolo con su firma y con la aceriación en caso necesario de la Fe del juramento y que se les prevenga que dicha obra Compuesta y trabajada por si solos la remitan quanto antes para en vista de cada una de ellas forme el Ilmo. Cabildo concepto de el más idóneo, hábil y a propósito para el Magisterio, y hazer la Provisión por el mismo en las Personas que juzgue más correspondiente, atendiendo no solo a la habilidad en la composición, sino en todas las demás circunstancias que deven unirse en un Maestro de Capilla de quien depende la enseñanza de los Niños que entran en la Capilla para servicio de la Iglesia, y los entregan sus padres no solamente para que se les enseñe la Música sino para la educación de las buenas costumbres y de quien igualmente suele proceder la unión y buena armonía de todos los demás Músicos de la Capilla por el respeto Decoro y buen trato con que debe portarse con ellos para cuia inspección y examen de las obras se dio comisión al Sr. Canónigo D. Francisco Tabares de Ulloa como Maestro de Capilla para que tomando los informes correspondientes y valiéndose de las personas que conceptue mas desinteresadas y que mejor puedan dar su dictamen en punto de composición, gradúen las obras compuestas y remitidas para el obtento del magisterio, y evaluado todo por el referido Sr. Canónigo D. Francisco Tabares de Ulloa de parte al Ilmo. Cabildo, e informe sobre todos los extremos referidos para que el Ilmo. Cabildo pase con entero conocimiento a hazer la Provisión de la Plaza vacante en la Persona en quien concurra las circunstancias deseadas (ACCV, 320: 130 y sig.).

De fet, una vegada arplegada la informació dels pretendents que havien presentat memorials, el capítol es va decidir per un nou procés, ja que fins llavors sempre s'havien cobert aqueixes places amb oposicions celebrades a València on estaven presents els aspirants. En aquest cas –i per primera vegada en la història de la capella de música de la catedral valenciana– es va decidir optar per una manera diferent: els pretendents enviarien els exercicis després d'haver-los treballats des de les localitats d'origen; potser per evitar les importants despeses derivades de les subvencions que s'acostumava a concedir per a atendre les despeses del viatge dels opositors. Però, a més, per poder comparar la qualitat dels opositors per mitjà de les habilitats demostrades, encara es va pensar millor i el capítol va decidir –a proposta del canonge D. Manuel de Navia i feta en reunió de *parauleta*⁶– que tots treballaren una única obra i que fóra la mateixa; s'hi va triar l'himne a *Santo Tomás de Villanueva*. En aquest sentit, consta en les actes que se'ls va enviar una segona carta als opositors perquè conegueren del nou mètode a seguir.

El Sr. Canónigo D. Manuel de Navia hizo presente, que haunque á los opositores y pretendientes de la Plaza de Maestro de Capilla de esta Santa Iglesia se les tenia escrito y pedido las obras trabajadas por ellos solos, con arreglo a lo dispuesto en el cavildo del sía 17 de los corrientes, le parecía lo más conveniente para tomar pleno conocimiento de sus respectivas habilidades, el que se dispusiese por parte del Ilmo. Cavildo el remitir

⁶ *Parauleta* era la manera de designar la convocatòria extraordinària de caràcter urgent que es du a terme per tractar algun assumpte que no pot esperar a les reunions capitulars ordinàries.

a cada uno de ellos, una obra misma para que la pusiesen en música, según el método y explicación que el referido Sr. Navia reportaba a palabreta, que era el Hymno del Santo Thomás de Villanueva, lo que aprobado por los señores que asistieron a dicha palabreta, mandaron se escribieran segundas cartas, con inclusión del hymno y papel de instrucción... (ACCV, 320: 133).

D'aquesta manera, seguint l'encàrrec del capítol, el Sr. Tabares d'Ulloa va delegar el treball de jutjar i dictaminar sobre les obres presentades a l'oposició en D. Rafael Anglés, primer organista de la catedral, i en el frare jerònim D. Francisco Vives, del monestir de Sant Miquel dels Reis (ACCV, 320: 141)⁷. Per aquest treball se'ls va pagar la important quantitat de 50 lliures a cada un⁸, la qual cosa confirma la importància que el capítol concedia a la plaça de mestre; d'altra banda, ja hem comentat l'interés que despertava i com era de seductora per a qualsevol músic que tinguera pretensions, no sols perquè estava ben remunerada, sinó també per la categoria que atorgava al posseïdor. Per això s'havia recorregut ni més ni menys que a D. Rafael Anglés, el qual gaudia d'una gran fama, no sols a València, sinó a tota Espanya, on se'l coneixia com "D. Rafael el de Valencia"⁹.

De l'expectació i l'interés despertats per aquesta abellidora plaça a la Seu valenciana obtenim una mostra evident en comprovar que s'havien presentat nou pretendents a l'oposició, enviant les obres des de punts tan distants com ara Tarragona, Teruel, Girona,

⁷ Fray Francisco Vives havia estat mestre de capella a la catedral de Sogorb des del 29 de maig de 1762 fins al 24 de novembre de 1771, quan va fer professió de fe al monestir de Sant Miquel dels Reis, on era en aquell any de 1793. Cf. J. Climent (1984). *Fondos musicales de la Región valenciana II. Real Colegio del Corpus Christi, Patriarca*. València: Institut de Musicologia, Institució Alfons el Magnànim, Diputació Provincial, p. 264. Deia el baró d'Alcalalí que es conservaven 51 obres en la catedral de Sogorb. Cf. *Diccionario biográfico y crítico*, València: Establecimiento tipográfico Doménech, 1903. [Servicio de reproducción de libros París-Valencia. Còpia facsímil. València, 1987, p. 433]; però no coincideix amb el catàleg més recent de la catedral de Sogorb fet per José Climent (*Ibid.*, pp. 264-267) on només figuren 34 obres d'aquest autor. També deia que es conservava una villancet seu a l'arxiu de la catedral de València; tanmateix, tampoc no coincideix amb l'últim catàleg de l'arxiu de música catedralici fet també per José Climent, on no en figura cap obra a la catedral de València Cf. J. Climent (1979). *Fondos musicales de la Región valenciana I. Catedral Metropolitana de Valencia*. València: Institut de musicologia, Institució Alfons el Magnànim, Diputació provincial.

⁸ Capítol del dia 15 d'octubre de 1793.

⁹ Dades importants sobre la figura de D. Rafael Anglés i la càtedra de cant que ocupava al Seminari Sacerdotal de València, compaginant aquest càrrec amb el d'organista de la Seu, van estar publicades per José Climent en les *Actas del X Simposio de Teología Histórica* celebrat a València. Cf. J. Climent (2000). *La saga de los Plasencia*. València: Real Academia de Cultura Valenciana, Secció de Musicologia. A més, un dels últims treballs publicats també per Climent està dedicat als organistes de la catedral valenciana al llarg de la història; allí es presenten totes les dades conegudes de moment sobre D. Rafael Anglés. Cf. J. Climent (2002). *Orguens i Organistes Catedralicis de la Valencia del s. XIX*. València: Lo Rat Penat, pp. 136-143.

Osma, Sigüenza o Pamplona. Els aspirants van ser Melchor Juncá, Vicente Adsuar, Josef Morata, Josef Gil, Joaquín López, Bernardo Gutiérrez, Francisco de la Huerta, Francisco Cabo i Josep Pons. S'havia seguit el costum d'assenyalar amb una marca els exercicis d'oposició perquè l'elecció fóra més asèptica, i s'amagava el nom de l'autor de cada treball; emperò, atenent el judici emès pels examinadors en el dictamen donat el dia 7 d'octubre –malgrat que el nivell de tots els opositors va ser bastant elevat– el treball de Pons va ser mereixedor de ser destacat per damunt de la resta “por ser superior a los demás absolutamente en todo”, sense especificar-nos més detalls¹⁰:

Ilmo. Sr.

Vistos los papeles que han enviado los nueve pretendientes al Magisterio de Capilla de esta Santa Iglesia y examinados con el mayor cuidado que hemos sabido y de que somos capaces: juzgamos ser superior absolutamente en todo el del Borrador del Hymno de N. Stº Prelado que lleva la letra X.

No entendemos por esto reprobar las obras de los demás, aunque inferiores al dicho.

Valencia Octubre 7 de 1793.

Fr. Francisco Vives. Rafael Anglés Pbro. y organista de esta Santa Iglesia.

[Signat i Rubricat]

Pretendientes al Magisterio de Capilla:

D. Bernardo Gutierrez Pbro.

Racionero i Maestro de Capilla de la Santa Iglesia de Osma Hymno O.

D. Melchor Juncá

Racionero Diácono i Maestro de Capilla de la Santa Iglesia de Tarragona . . . Hymno L.

D. Vicente Adsuar

Pbro. Racionero i Sochantre de la Santa Iglesia de Sigüenza Hymno R.

D. Josef Morata

Diácono, Maestro de Capilla de la Iglesia Colegiata de S. Felipe Hymno P.

D. Francisco Cabo

Diácono Organista de la Santa Iglesia de Orihuela Hymno T.

D. Josef Gil Racionero

Maestro de Capilla de la Santa Iglesia de Teruel Hymno D.

D. Joaquin Lopez Pbro.

Medio Racionero i Maestro de Capilla de la Santa Iglesia de Orihuela Hymno S.

D. Francisco de la Huerta

Racionero i Maestro de Capilla de la Santa Iglesia de Pamplona Hymno N.

D. Josef Pons

Sub-Diácono Maestro de Capilla de la Santa Iglesia de Gerona Hymno X.

¹⁰ És molt gratificant observar com D. Rafael Anglès, vertadera ànima d'aqueix tribunal, mantenia un criteri clar i mostra una equanimitat tal amb el judici, que, malgrat que entre els aspirants també era el seu alumne Francisco Cabo, ell va proposar Josep Pons sens cap mena de dubte.

Fco. Tabares.

[Signat i rubricat] ¹¹

Després d'haver llegit aquest informe dels jutges, el capítol¹² en va respectar el criteri –fet que no havia estat sempre necessàriament d'aqueixa manera– de nomenar per unanimitat Josep Pons com a mestre de capella; li atorgaren, doncs, totes les prerrogatives, i Josep Pons assumí totes les obligacions inherents al càrrec.

(...) el enumerado Ilmo. Cavildo en vista del Dictamen, dado por el padre Francisco Vives del monasterio de S. Miguel de los Reyes, y D. Rafael Anglés, Primer organista de la presente Iglesia, examinadores de las obras de los Pretendientes à dicho Magisterio: Eligió y nombró por Maestro de Capilla de esta misma Santa Iglesia Metropolitana, nemine discrepante á D. Josef Pons Sub-Diacono Maestro de Capilla de la Santa Iglesia Catedral de gerona, con el Salario anno y alimentos, de los seis Diputados ó Infantillos acostumbrados, y à mas noventa y tres Libras, de aumento asignado nuevamente, para ambos efectos, según Deliberacion de 8 del referido Mes de Junio [i] 63 libras por la Capellania de Contrabajo Mayor, que se agregó a dicho Magisterio, pagadoras de la administración de la Almoyna, después de verificada la muerte de D. Francisco Morera, por haversele reservado à este en su Jubilación, durante su vida, las Distribuciones del Coro, de las que le señaló ciento veinte libras por congrua sustentación, y poder ser promovido, à los Sagrados ordenes de Diácono Presbítero, con todos los demás emolumentos y gracias, que han gozado sus Antecesores en dicho Magisterio y con la obligación y cargo de educar y enseñar , à los seis Diputados ó Infantillos y cumplir las demás obligaciones anexas á dicho Magisterio... (ACCV, 320: 140).

¹¹ Aquesta acta de l'oposició es conserva en full solt inserit entre les pàgines del volum 320 de les actes capitulars. Pensem que es tracta de l'obra *Pastorem canimus*, a huit veus mixtes i acompanyament, en la portada de la qual diu textualment: "Himno para la oposición de Valencia, año 1.792". Com que la referència l'obtenim del catàleg de José Climent, vam pensar en un principi que es tractava d'una errata de transcripció, però gràcies a la col·laboració del mateix D. José Climent, hem pogut comprovar sobre el manuscrit original que no és així. Possiblement es tracta d'una còpia d'estudi del deixeble José Melchor Gomis Colomer –com diu en la portada–, el qual posaria la data posteriorment i de memòria, sense consultar la data real de les oposicions; aqueix seria el motiu pel qual aquesta apareix canviada. No debades, les proves es van fer un any després, el 1793. (AMCV, 2.350, 136/1). En la pàgina 334 de l'esmentat catàleg de José Climent podem comprovar que –amb la mateixa música i un text diferent– hi ha l'himne de Vespres del beat Joan de Ribera: *Finis hic laetus*, a 5 veus mixtes –Arxiu de Música de la Catedral de València (AMCV), 2.330; 135/4. Aquest catàleg ens remet també –amb la mateixa música– als textos de l'himne a Sant Tomàs de Vilanova: *Pauperum Patri*, en J. Climent (1984). *Fondos musicales de la Región valenciana II. Real Colegio del Corpus Christi, Patriarca*. València: Institut de Musicologia, Institució Alfons el Magnànim, Diputació Provincial, p. 665. Hi ha també una còpia del mateix himne de l'any 1795 a l'arxiu de música del col·legi del *Corpus Christi: Pastorem canimus*, a 8 veus mixtes i acompanyament (AMP, 4702; P17/18).

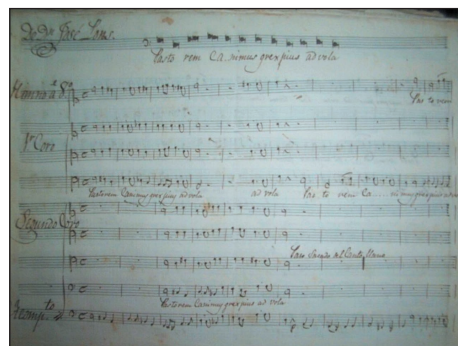
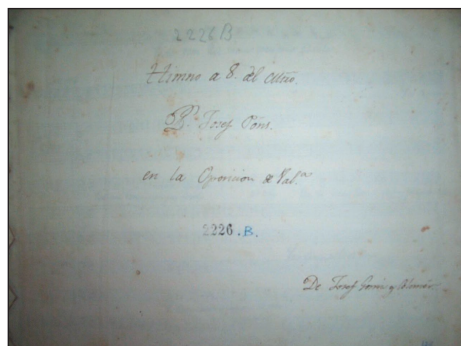
¹² En la junta capitular següent, celebrada el dia 15 d'octubre de 1793.

Des de llavors, i fins que morí –el 2 d'agost de 1818, a l'edat de 48 anys–, el mestre Josep Pons va estar al capdavant de la capella catedralícia, i va desenvolupar una tasca ben important com a pedagog¹⁶ i com a compositor, amb més de tres-centes obres documentades.

El Señor V. G. C. hizo presente que en la noche anterior había fallecido el Maestro de Capilla D. José Pons, y que era preciso nombrar por de pronto quien se encargase del cuidado de los Infantillos, y S. Ilma. nombró interinamente á D. Francisco Cabo primer organista de esta Santa Iglesia para que cuidase de la instrucción y la moralidad de los Infantillos (ACCV, 345: 195)¹⁷.

Entre el seu ampli catàleg podem comptar tant música religiosa –litúrgica o no– com profana, tot i que sempre destinada a l'ús dins de l'església; entre la producció del mestre destaca –atesa l'excepcionalitat d'una situació tal en aquells moments al nostre país– les nou simfonies/obertures¹⁸ per a orquestra, els originals autògrafs dels quals es trobentambé a l'Arxiu de Música de la Catedral Metropolitana de València.

¹⁶ Podem veure entre els seus deixebles músics tan destacats com José Melchor Gomis Colomer, Juan Cuevas i Pascual Pérez Gascón, entre altres.

¹⁷ *Parauleta* del 3 d'agost de l'any 1818.

¹⁸ És sabut que en aquells moments es tracta de dos termes sinònims; així, el mateix Pons els fa servir de manera indistinta. Per a les publicacions i els enregistraments d'aquestes obres, cfr. bibliografia.

BIBLIOGRAFIA

Pons i Mota, Josep Narcís Pere:

“*Three Symphonies*”. The Symphony vol. IV: “The Symphony in Spain”. José López-Calo/Joam Trillo (ed.), Garland, New York, 1983.

Simfonia en Si bemoll (n.º 1). Transcripció i revisió de R. Ramírez, Exma. Diputació. Editorial Piles, València, 1999.

Simfonia en Si bemoll (n.º 2). Transcripció i revisió de R. Ramírez, Exma. Diputació, Editorial Piles, València, 2000.

Simfonia en Sol major. Transcripció i revisió de R. Ramírez, Exma. Diputació, Editorial Piles, València, 2001.

ENREGISTRAMENTS

J. C. Arriaga/J. Pons/J. Nonó/F. J. Moreno:

Spanische Symphonien.

(Concert Köln. Guy van Waas, dirigent). Deutschlandfunk & Capriccio. Delta Music 10 488. Königsdorf, Germany, 1993.

Jospe Pons:

Simfonia en si bemoll. [Amb transcripció i revisió de Ramón Ramírez].

(Orquestra “La Artística” de Bunyol. Henri Adams, director). Exma. Diputació/EG. Tabalet: CD 882, València, 2001.

Simfonia en sol major. [Amb transcripció i revisió de Ramón Ramírez].

(Orquestra del Conservatori José Iturbi. Salvador Chulià, director). Exma. Diputació/EG. Tabalet. València, 2002.